

Sosyal Alanların Öğretimi ile İlgili Doktora Tezlerine Yönelik Yöntemsel Bir İnceleme

*Tolgahan Ayantaş¹, Funda Yıldırım², Nebile Eroğul³, Neslihan Özdemir⁴,
Şahin Gökçearslan⁵,*

Özet: Bu çalışmada, Türkiye’de üniversitelerin Eğitim Bilimleri Enstitülerinde sosyal alanların öğretimi üzerine tamamlanan doktora tezlerinin nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz kullanılarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, amaçsal örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme yöntemi doğrultusunda belirlenen, Türkiye Yükseköğretim Kurulu Tez Dokümantasyon Merkezi’nde 2015-2018 yılları arasında sosyal alanların öğretimi konusunu kapsayan, Türkçe tam metnine ulaşılan, 217 doktora tezi incelenmiştir. Araştırmada incelenen doktora tezlerinin, üniversite, anabilim/bilim dalı, yılı, kullanılan yöntem türleri, veri toplama araçları, örnekleme düzeyi, gerekçesi ve seçme şekli, veri analiz teknikleri ve ölçme aracı geliştirme durumları ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Çalışma sonunda, incelenen doktora tezlerinin önemli bir bölümünün Gazi ve Atatürk Üniversitelerinde tamamlanmış olduğu, tezlerin ait oldukları alanlar bakımından Türkçe Eğitimi, Türkçe Öğretmenliği ve İlköğretim anabilim dallarının ön plana çıktığı, yıllar bazında en fazla tezin 2015 yılında tamamlandığı ve son olarak yöntemsel eğilimler bakımından karma yöntemin ön plana çıktığı bulgular arasında yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Alanların Öğretimi, Eğitim Bilimleri, Doktora Tezleri, Yöntemsel Eğilim.

Geliş Tarihi: 07.04.2020 – **Kabul Tarihi:** 09.09.2020 – **Yayın Tarihi:** 29.09.2020

DOI: 10.29329/mjer.2020.272.15

A Methodological Review of Doctoral Theses on Teaching Social Areas

Abstract: In this study, it is aimed to review the doctoral theses on teaching of the social areas in the Institute of Educational Sciences of the universities in Turkey using a descriptive analysis which is one of the qualitative research methods. To this end, 217 doctoral theses, the Turkish full texts of which were reached, were examined, which theses included the teaching of the social areas between the years 2015 and 2018 in the Thesis Documentation Centre of the Council of Higher Education and were determined using a criterion sampling method, a purposeful sampling method. The findings of the doctoral theses investigated in the research regarding the university, department/field, year, types of methods used, data collection tools, sampling level, rationale and

¹ **Tolgahan Ayantaş**, Research Assist, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-4348-0975

² **Funda Yıldırım**, Lecturer, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, ORCID: 0000-0001-7883-4118

³ **Nebile Eroğul**, Milli Eğitim Bakanlığı, ORCID: 0000-0002-8099-5559

⁴ **Neslihan Özdemir**, Milli Eğitim Bakanlığı, ORCID: 0000-0002-4878-126X

⁵ **Şahin Gökçearslan**, Assoc. Prof. Dr., Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Gazi Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-3532-4251

Correspondence: sgokcearslan@gazi.edu.tr

selection method, data analysis techniques and measurement tool development situations are included. At the end of the study, a major part of the doctoral theses examined were completed at Gazi and Atatürk Universities, the theses are from the departments of Turkish Education, Turkish Teaching and Primary Education, most of the theses were completed in 2015 and finally, a mixed method became prominent in terms of methodological trends.

Keywords: Teaching of Social Areas, Educational Sciences, Doctoral Theses, Methodological Trend.

GİRİŞ

Yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik kademe ve türlerinden oluşan lisansüstü eğitim; bireylerde lisans eğitimi çıktıkları üzerine, çalıştıkları alana yönelik çeşitli dersler yoluyla uzman bakış açıları geliştirmeleri ve tez hazırlayarak bir araştırma sonucunu ortaya koymalarını sağlama temelinde yürütölmektedir. Tarihsel kökenleri 12. yüzyıla götürölebilen (Güven, 2019) lisansüstü eğitimin yaygınlaşmasının bir getirisi olarak, bu öğretim kademesinde; çok farklı yaş gruplarından, farklı ihtiyaçlara ve hedeflere sahip öğrenci kitleleriyle (Taşkıran, 2017) ve küreselleşmenin bir getirisi olarak bilimsel tartışmalardaki çeşitlenmeyle (Karadağ, 2018) karşılaşmak mümkündür. Üniversitelerdeki bilimsel araştırmaların niteliği, özellikle doktora öğrencileri ve tez danışmanlarının araştırma yaklaşımlarını etkilemiş ve araştırma eğilimlerinin sorgulanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Sölpük, 2016).

Lisansüstü eğitim programlarında hazırlanan tezler alanyazında başvuru olan önemli kaynaklardandır (Öner, 2019). Bir alanla ilgili lisansüstü tezlerin belirli aralıklarla incelenerek değerlendirilmesi, ilgili alandaki temel yönelimlerin açığa çıkarılması açısından önemli görölmektedir (Cücük, 2017). Eğitim bilimleri alanında önceki yıllarda yapılan tezlerin yöntemsel açıdan incelenmesi yeni bir yaklaşım olmayıp, 1960'lı yıllarda başlamıştır (Görler, 2017). Bu tür çalışmaların amaçları arasında, alandaki güncel çalışma eğilimlerinin belirlenmesi ve bu yolla yeni akademik yayınların yönünün belirlenmesine katkı sağlama olduğu da ifade edilmektedir (Doğan & Tok 2018). Ayrıca üzerinde çalışılan bilim dallarındaki tez konularının irdelenmesi ve bu incelemelerden belli çıkarımlara ulaşılması, benzer konuları çalışacak araştırmacılara genel bir bilgi sunarak, zamandan da tasarruf sağlamaktadır (Gündoğdu Irmak, 2018). Lisansüstü programların; yönelim, içerik, nicelik ve nitelikleri hakkında en somut bilgilere lisansüstü tezlerin incelenmesi yoluyla ulaşılabileceği açıktır (Karaca, 2018). Son yıllarda eğitim alanındaki lisansüstü tezlerin incelendiği pek çok çalışmaya rastlanmaktadır (Başman, Uluman, & Tunç, 2018; Ergöl vd., 2019; Ateş & Kadıoğlu, 2017; Özey Köse & Konu, 2019). Her biri insan olgusu üzerine çalışan birer sosyal bilim disiplini olan (Tay & Öcal, 2014) tarih, coğrafya, dil eğitimi, psikoloji ve sosyoloji alanlarının öğretilimiyle ilgili lisansüstü tezlerinin incelenmesi de araştırmacılara katkı sağlama potansiyeline sahiptir.

Sosyal Alanların Öğretimi

Sosyal alanlarının öğretimi tarihsel süreç açısından Antik Çağlara kadar uzansa da, önemli bir kısmı 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren akademik çalışmalarla desteklenmektedir. Tarih öğretimi bu alanlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır (Güven, 2014). İlk ve ortaöğretim kademelerinde gerçekleştirilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin önemli bir bileşeni olan sosyal alanların, 20. yüzyılın başlarında gelişme evresine girmiş olması ve bu dönemde araştırmacıların kendilerini fen bilimlerinin pozitivist paradigması içinde değerlendirmeleri, sosyal bilimcilerin, uzunca bir dönem fen bilimlerinin ilke ve yöntemlerini kullanmasına neden olmuştur. İnsan, toplum ve kültürleri tanımlamaya çalışırken, kullandıkları yöntemlerdeki eksikliklerin, araştırmacıları günümüzde yavaş yavaş sosyal bilimlerin kendi doğasına özgü yöntemleri bulma çabasına yönelttiği, dolayısıyla sosyal alanlarla ilgili çalışmalarda yöntemsel dönüşümlerin olduğu görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). 1960'lı yıllarda 100'den fazla lisansüstü programın açılması, yükseköğretime katılımı arttırmakla birlikte ağırlıklı olarak betimsel olan araştırmaların yöntemsel kurgusunu da değiştirmiştir (Hendrickson, 2013).

Ülkemizde sosyal alanların öğretiminin geçmişine baktığımızda, Cumhuriyet'in ilanından sonra Atatürk'ün bilim ve akılcı düşünceye verdiği önemin (Erdem, 2014) sosyal bilimlerin başta okuma, yazma, yazılı anlatım, yazım, dil bilgisi, hayat bilgisi, tarih, felsefe, coğrafya, yurttaşlık bilgisi ve sosyal bilgiler gibi alanlarında dönüşüme yol açtığı ve bu yolda pek çok adım atıldığı görülmektedir (Binbaşıoğlu, 1999). 1935'te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin (DTCF) kurulmasıyla Türk Kültürünü işleyecek araştırmalar yapma, nitelikli dil ve tarih öğretmenleri yetiştirme misyonu gereği, sosyal bilimlerle ilgili çalışmalar bilimsel ve çağdaş bir boyut kazanmaya başlamış ve 1935-1936 yıllarında birer kürsülük 16 bölüme sahip olan Fakültede, 1946-1947 öğretim yılında kürsü sayısı 20'ye çıkmış, 1981 yılına gelindiğinde bu sayı 45'e ulaşmıştır. Söz konusu akademik yapılanmada Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Felsefe gibi sosyal alanların ön plana çıktığı görülmüştür (Çadircı & Süslü, 1982). Sonraki yıllarda DTCF'nin yapılanmasının örnek alındığı pek çok Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültesi'nde, sosyal alanların öğretimi konusu, özellikle akreditasyon çalışmaları ışığında önemli ölçüde güncellenmiştir. 2007 yılında Eğitim Fakülteleri'nde standart bir bölüm yapılanmasına gidilerek; İlköğretim, Yabancı Diller, Güzel Sanatlar, Türkçe, Bilgisayar ve Eğitim Teknolojileri, Eğitim Bilimleri ve Ortaöğretim Alan Öğretmenliği bölümlerinin açılması kararlaştırılmıştır (Sağlam, 2007). Sosyal alan tanımlaması ise esas olarak Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK), 2017'de eğitim bilimleri enstitüleri bağlamında bölüm ve anabilim dalı şablonunu yeniden oluşturarak sosyal alanların sınırlarını net olarak çizdiği çalışmasında görülebilir. Bu çalışma doğrultusunda "Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi" bölümü; Türkçe, Sosyal Bilimler, Tarih, Coğrafya, Türk Dili ve Edebiyatı ve Felsefe Grubu Eğitimi anabilim dalları birleştirilerek oluşturulmuştur (YÖK, 2017). Yeni yaklaşımlar ve yöntemsel açıdan gerçekleşen güncellemeler, lisansüstü alanların düzenlenmesini de gerektirmiş ve lisansüstü tezlere yeni bir yön getirmiştir. MEB'in "2023 Vizyon

Belgesi” de, söz konusu dönüşüm hareketlerini biraz daha öteye taşıyarak, sosyal alanlarla diğer alanların disiplinlerarası etkileşiminin artırılması hedefini (MEB, 2018) ön plana çıkarmıştır. Tüm bu etkenler sosyal alanların öğretimiyle ilgili çalışmalarda tercih edilen yöntemlerin neler olduğu konusunu araştırmaya değer yapmaktadır.

Problem Durumu

Alanyazında; Türkçe (Börekçi, 2015; Çoban, 2016; Sarıkaya, 2019), sosyal bilgiler (Yener, 2015; Koçoğlu & Egüz, 2019), tarih (Sadık Yılmaz & Avcı, 2019), coğrafya (Yazıcı, 2018), vatandaşlık (Bıçak & Ereş, 2018; Genç & Çelik, 2018) ile sosyoloji ve felsefe (Alican, 2007; Ünsal 2016; Kibar, 2019) alanlarının öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri çeşitli biçimlerde incelenmiştir. Söz konusu çalışmaların önemli bir kısmı lisansüstü çalışmaların incelenmesini gerektirecek bulgu ve önerilere sahiptir. Alanyazında eğitim alanında yapılmış tezleri inceleyen ilgili çalışmalarda; hayat bilgisi ve sosyal bilgiler (Baysan, 2018; Güven & Kılıç, 2017), fen bilgisi (Köseoğlu, 2018; Tahtalı, 2019), coğrafya (Keçeli & Sarıusta, 2014; Öner & Öner, 2017), matematik ve geometri (Tereci & Bindak 2019; Çil, 2019; Arbağ, 2019) öğretimi gibi konuların yanı sıra; okuma-yazma (Çiçek, 2019; Sayım, 2019), özel eğitim (Sarıkaş, 2019), uzaktan eğitim (Orakcioğlu, 2019), eğitim denetimi (Öner, 2019), öğretmenlik mesleğine yönelik tutum (Pıçakçı, 2019) gibi konuların da ele alındığı görülmektedir. Tezleri inceleyen bu çalışmalar, ilgili oldukları alanın genel bir görünümünü yansıtmaya amacındadır. Bununla birlikte alanyazında sosyal alanların öğretimi konusunda tamamlanan lisansüstü tezleri bütünlüğü ve güncel biçimde inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Türkiye’de üniversitelerde daimî süreli kadrolara (doçent, profesör) atanmak için akademisyen adaylarının doktora derecesi almasının temel koşul olduğu (Güçlü & Yılmaz, 2019) düşünülürse, sosyal alanların öğretimini kapsayan tezlerden özellikle akademik düzeyde en üst kademeyi temsil eden doktora tezlerinin (Balci, 2013) incelenmesinin ve yöntemsel açıdan güncel eğilimlerin ortaya konulmasının, bu alanlarda akademik derece alma yolundaki araştırmacılara yol gösterici nitelikte olacağı düşünülebilir. Bu çalışmada hem sosyal alanların öğretimiyle ilgili doktora tezlerinde yöntemsel açıdan güncel eğilimlerin ortaya konulması, hem de alanyazında göze çarpan boşluğun giderilmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, 2015-2018 yılları arasında, Türkiye’deki Üniversitelerin Eğitim Bilimleri Enstitülerinde sosyal alanlar olarak tanımlanan (Türkçe, Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık, Edebiyat, Psikoloji, Mantık, Sosyoloji ve Felsefe) alanlarda yayımlanan doktora tezleri, nitel araştırma yöntemlerinden *betimsel tarama* kullanılarak incelenmiş ve tezler doküman incelemesi tekniği ile analiz edilmiştir. Tarama araştırmalarında araştırmacıların olgu ve olayların nedenlerinden çok dağılımlarına odaklanmaları söz konusudur (Fraenkel & Wallen, 2006). Tarama modelleri, hâlihazırda

gerçekleşen durumu tespit etme ve betimleme işlemlerini içerir (Karasar, 1999). Doküman incelemesi ise basılı ve elektronik materyalleri incelemek ya da değerlendirmek için sistematik işlemler içermekte, diğer araştırma yöntemlerinde olduğu gibi verilerin, anlam çıkarmak, anlayış kazanmak ve ampirik bilgi geliştirmek için incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Bowen, 2009).

Dokümanların Belirlenmesi

Çalışmada incelenen dokümanlar amaçsal örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Belirli ölçütler doğrultusunda önceden belirlenen durum ve süreçler için (Marshall & Rossman, 2014) ölçüt örnekleme kullanılabilir. İncelenecek tezlerin belirlenmesinde birkaç ölçüt dikkate alınmıştır. Öncelikle, Eğitim Bilimleri Enstitüleri'nde 2015-2018 yılları arasında bitirilmiş, Türkiye Yükseköğretim Kurulu Tez Dokümantasyon Merkezi'nde (YÖKTEZ); Türkçe, Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık, Edebiyat, Psikoloji, Mantık, Sosyoloji ve Felsefe anahtar kelimeleri ile yapılan taramada, 283 doktora tezi ile karşılaşılmıştır. Tezlerin tam metinlerine ulaşma konusunda bir kısıtlamanın olmaması ve yayım dilinin Türkçe olması dikkate alınmıştır. Bu nedenle gerçekleştirilen taramalar sonunda tezler arasında dili Türkçe olmayan, alan öğretimi boyutu olmayan ve yazarları tarafından erişim izni bulunmayan tezler ulaşılan listeden çıkarılmış, geriye kalan 217 tez üzerinden çalışma yürütülmüştür.

Verilerin Toplanması

Tezlerin incelenmesinde, Göktaş ve diğerleri (2012) tarafından geliştirilen Yayın Sınıflama Formu temel alınmıştır. Form, incelenen belgenin künye bilgilerini içeren ilk bölüm ve yöntem, veri toplama araçları, örnekleme bilgisi ve veri analizi yöntemleri gibi başlıkları kapsayan ikinci bölüm olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Tezler araştırmacılar arasında eşit sayıda rastgele dağıtıldıktan sonra, veriler Yayın Sınıflama Formu (2012) doğrultusunda çevrimiçi ortamda "Google Form" aracı ile toplanmıştır.

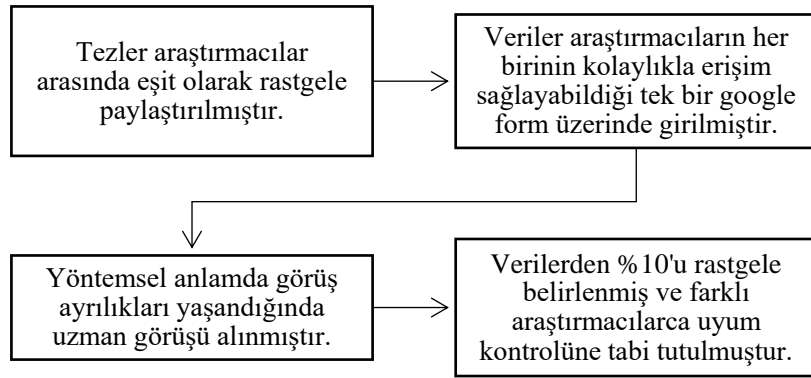
Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler pek çok türde yazılı materyalin detaylı bir biçimde incelenebildiği içerik analizi tekniği doğrultusunda analiz edilmiştir (Holsti(1969)'den akt. Koçak & Arun, 2006). İçerik analizinde, birbirine benzeyen verileri gruplandırmak ve bu şekilde yorumlamak ön plandadır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Ayrıca içerik analizi, incelenen dokümanlardaki kodlanabilecek birimlerin sıklığının belirlenmesinde (Büyüköztürk ve diğerleri. 2008) ve verilerin sayısal anlamda ifadesi için de kullanılabilir (Kızıltepe, 2015).

Geçerlik ve Güvenirlik

Tezlerin analiz süreci ve verilerin yorumlanmasında, alt başlıkların belirlenmesi (kategorizasyon), frekansların belirlenmesi ve her birinin kontrolü sistemli bir şekilde gerçekleştirilmiştir (Şekil 1). İncelenen tezlerin başlık ve içerik uyumu, tarandığı dizin ile uyumu,

tezde yer verilen yöntem, veri toplama araçları, örneklem seçimi, gerekçesi ve veri analiz süreçleri ayrı ayrı irdelenmiştir. Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için incelenen tezler hakkında Yayın Sınıflama Formu'na (2012) girilen veriler üzerindeki görüş birliği dikkate alınmıştır. Görüş birliğinin olup olmadığının belirlenebilmesi için incelenen çalışmalardan bir kısmının (%10), inceleyen araştırmacı dışındaki araştırmacıların incelemesi yoluna başvurulmuştur. Yapılan analiz, araştırmacılar arasındaki uyumun kabul edilebilir bir düzeyde olduğunu (%85) göstermiştir. Alanyazında kodlayıcılar arasında kabul edilebilir uyum değerinin en az %70 olması gerektiği (Miles & Huberman, 1994) ifade edilmektedir.

Şekil 1. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları

BULGULAR

Çalışmada 2015-2018 yılları arasında Eğitim Bilimleri Enstitülerinde hazırlanan sosyal alanlarda yapılmış doktora tezleri yöntemsel açıdan incelenmiştir. Tezler hazırlandıkları üniversite, anabilim dalı, yıl, yöntem türleri, veri toplama araçları, örneklem düzeyleri ve seçme şekli, örneklem gerekçesi, analiz teknikleri ve ölçme aracı geliştirme durumlarına göre incelenmiştir.

Tezlerin Künye Bilgilerine Dair Bulgular

Bu bölümde incelenen tezlerin hazırlandıkları üniversite, anabilim dalı ve yıl bilgilerine yönelik bulgular yer almaktadır.

Çalışmada incelenen 217 tezin üniversitelere göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Tezlerin üniversitelere göre dağılımı

	F	%
Gazi Üniversitesi	59	27,19
Atatürk Üniversitesi	47	21,66
Ankara Üniversitesi	18	8,29
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	14	6,45
Marmara Üniversitesi	14	6,45
İnönü Üniversitesi	12	5,53
Diğer	53	24,42
Toplam	217	100,0

Tezlerin üniversitelere göre dağılımına bakıldığında, Gazi Üniversitesi %27,19'luk oranla birinci sıradayken, ikinci sırada %21,66'luk oranla Atatürk Üniversitesi bulunmaktadır. Çalışmada incelenen tezler arasında 8 ve altında tez sayısı bulunan üniversiteler ise “Diğer” kategorisinde toplanmıştır.

Çalışmada tezlerin hazırlandığı anabilim/bilim dallarına ait bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Tezlerin anabilim/bilim dallarına göre dağılımı

	F	%
Türkçe Eğitimi/Türkçe Öğretmenliği	87	40,09
İlköğretim	52	23,96
Eğitim Bilimleri	15	6,91
Eğitim Programları ve Öğretim	13	5,99
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi	13	5,99
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi/Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi	13	5,99
Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi	5	2,30
Eğitimde Psikolojik Hizmetler	5	2,30
Diğer	14	6,45
Toplam	217	100,0

Tablo 2 incelendiğinde, tezlerin 16 farklı alanda olduğu tespit edilmiştir. %1,84 oranının altında olan alanlar “Diğer” kategorisine dâhil edilmiştir. YÖK’ün 2017’deki düzenleme çalışması sonucu anabilim/bilim dallarında isim değişikliği yapılmış ve aynı içeriğe sahip ancak farklı biçimde adlandırılan anabilim/bilim dalları Tablo 2’de tek satırda birleştirilmiştir. Tezlerde Türkçe Eğitimi/Türkçe Öğretmenliği alanının %40,09 oranla birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Bu oran Eğitim Bilimleri Enstitülerinde sosyal alanların öğretiminde en çok Türkçe öğretimi alanında tez hazırlandığını göstermektedir. İkinci sırada %23,96 oranla İlköğretim alanı yer almaktadır. Tezlerin %6,91’i Eğitim Bilimleri alanına; %5,99’u Eğitim Programları ve Öğretimi alanına aittir. Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi de aynı şekilde %5,99’luk bir orana sahiptir. Tablo 2’deki Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi/Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi (%5,99) ile Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi (%2,30) alanlarının toplam %8,29 orana sahip olduğu, Eğitimde Psikolojik Hizmetlerin de %2,30’luk oranla son sırada yer aldığı görülmektedir.

Çalışmada son 4 yılın doktora tezleri konu edilmiştir. Bu sınırlılık doğrultusunda tezlerin yıllara göre dağılımına dair bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Tezlerin yıllara göre dağılımı

	F	%
2015	72	33,18
2016	50	23,04
2017	59	27,19
2018	36	16,59
Toplam	217	100,0

Tezlerin yıllara göre en yüksekten en düşük orana göre sıralaması 2015 (%33,18), 2017 (%27,19), 2016 (%23,04) ve 2018 (%16,59) şeklindedir. 2015 yılında en yüksek oranda tez hazırlandığı ancak 2017 yılındaki dalgalanmaya rağmen daha sonraki yıllarda tez hazırlama oranların düştüğü görülmektedir.

Tezlerde Kullanılan Yöntemlere Dair Bulgular

Çalışmada incelenen tezlerin hangi üniversitede yapıldıkları, ana bilim/bilim dalları ve yılları ile ilgili bilgilerden sonra tezlerde kullanılan araştırma yöntemleri ve desenleri, veri toplama araçları, örneklem düzeyleri ve seçme yöntemi, örneklem seçiminin gerekçesi, analiz teknikleri ve ölçme aracı geliştirme ile ilgili incelemeler sonucu ulaşılan bulgular bu bölümde yer almaktadır.

İncelenen tezlerde kullanılan yöntem ve yöntem türlerine dair bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Tezlerde tercih edilen yöntemlerin dağılımı

	F	%
Karma	97	44,69
Nitel	68	31,36
Nicel	34	15,66
Açıkça Belirtilmemiş	18	8,29
Toplam	217	100,0

İncelenen çalışmalarda tablo 4'te de görüldüğü üzere üç ana yöntemden en fazla karma yöntemin (%44,69) kullanıldığı tespit edilmiştir. Nitel araştırma yöntemleri (%31,36) ile nicel araştırma yöntemleri (%15,66) arasındaki %15,7'lik oran farkı dikkat çekicidir. İncelenen tezlerin bir kısmında (%8,29) ise seçilen yöntemin açıkça belirtilmediği tespit edilmiştir.

Tezlerde kullanılan yöntem ve desenlerin dağılımına ilişkin bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Tezlerde kullanılan yöntemler ve desenler

			F	%	
Nicel Araştırma Yöntemleri (%53,71)	DeneySEL	Yarı deneysel	43	18,78	
		Tam deneysel	11	4,80	
		Zayıf deneysel	3	1,31	
		Diğer	10	4,37	
	İlişkisel (%45,53)	Tarama	27	11,79	
		İlişkisel	18	7,86	
		Nedensel karşılaştırmalı	5	2,18	
		Diğer	6	2,62	
		Nitel Araştırma Yöntemleri (%46,29)	Örnek olay/durum çalışması	36	15,72
			Eylem araştırması	24	10,48
Olgubilim/fenomenoloji	11		4,80		
Doküman analizi	8		3,50		
Betimsel inceleme	8		3,50		
Temel nitel araştırma	5		2,18		
Kuram oluşturma	3		1,31		
Diğer	11	4,80			
Toplam		229	100,0		

Tablo 5'e göre nicel araştırma yöntemlerinden deneysel yöntemin kullanıldığı tezlerde en çok yarı deneysel (%18,78) desen kullanılmıştır. Kullanım oranları düşünüldüğünde yarı deneysel deseni, tam deneysel desen (%14,80) ve ardından zayıf deneysel desenin (%1,31) takip ettiği görülmektedir. İncelenen çalışmalarda deneysel olarak adlandırılan ama yukarıda belirtilen sınıflandırmaya girmeyen %4,37 oranında desen bulunmaktadır. Tablodaki ilişkisel nicel yöntemler incelendiğinde ise tarama deseninin (%11,79) en sık kullanılan desen olduğu, ardından ilişkisel (%7,86) ve nedensel karşılaştırmalı desenin (%2,18) geldiği görülmektedir. Tablo 5'te nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı tezlerde, en sık örnek olay (durum çalışması) (%15,72)'in kullanıldığı görülmektedir. Tezlerde kullanılan diğer nitel yöntem desenleri ise oransal açıdan büyükten küçüğe doğru; eylem araştırması (%10,48), olgubilim (fenomenoloji) (%4,80), doküman analizi (%3,50), betimsel inceleme (%3,50), temel nitel araştırma (%2,18) ve kuram oluşturma (%1,31) şeklinde sıralanmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Tezlerde kullanılan veri toplama araçlarının dağılımı

	F	%
Doküman (çalışma yaprağı, öğrenci günlüğü, öğretim programı vb.)	32	24,81
Görüşme formu (odak grup-mülakat)	32	24,81
Psikometrik ölçek (motivasyon, algı, tutum, kişilik envanteri vb.)	21	16,28
Başarı/beceri testi	18	13,95
Anket	12	9,30
Gözlem	7	5,43
Diğer	12	9,30
Toplam	129	100,0

İncelenen tezlerde (Tablo 6), doküman inceleme ve görüşme formu veri toplama araçlarının (%24,81) en sık kullanılan veri toplama aracı olduğu tespit edilmiştir. Psikometrik ölçeklerin %16,28 ile ikinci sırada yer aldığı; başarı/beceri testlerinin ise %13,95'lik oranla üçüncü sırada olduğu tespit edilmiştir. Anket (%9,30) ve gözlem (%5,43) kullanılan diğer veri toplama araçlarıdır. Belirlenen veri toplama yöntem sınıflamasına girmeyen araçların oranı ise %9,30 olarak belirlenmiştir.

Tezlerde kullanılan örneklem düzeylerinin dağılımına Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7. Tezlerde kullanılan örneklem düzeylerinin dağılımı

	F	%
İlköğretim (5-8)	72	27,91
Öğretmenler	41	15,89
Türkçe öğrenen uluslararası öğrenciler	29	11,24
İlköğretim (1-4)	26	10,08
Lisans (Eğitim Fakültesi öğrencileri)	24	9,30
Basılı eser (ders kitabı, roman, hikâye, şiir)	20	7,75
Öğretim elemanları	12	4,65
Ortaöğretim (9-12)	8	3,10
Diğer	26	10,08
Toplam	258	100,0

İncelenen tezlerde ilköğretim (5-8) (%27,91), ilköğretim (1-4) (%10,08) ve ortaöğretim (9-12) (%3,10) düzeyinde örneklem kullanılması toplam %41,09 oranında örneklem düzleminin ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinden oluştuğunu göstermektedir. Örneklem düzeylerinde ikinci sırada öğretmenler (%15,89) yer almaktadır. Türkçe öğrenen uluslararası öğrencilerin oluşturduğu örneklem düzeyi ise %11,24'lük oranda üçüncü sıradadır. Ders kitabı, roman, hikâye, masal, öykü ve şiir gibi basılı eserler ise örneklem düzeyinin %7,75'ini oluşturmaktadır. İncelenen tezlerde %3,10'luk orandaki örneklem düzeyini ise öğretim elemanları oluşturmaktadır. Kullanım oranı genel değerlendirmeye oranla %1,25 oranının altında olan örneklem düzlemleri de "Diğer" kategorisi altında (%10,8) toplanmıştır

Tezlerde kullanılan örneklem seçme yöntemlerinin dağılımına Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 8. Tezlerde kullanılan örneklem seçme yöntemlerinin dağılımı

	F	%
Örneklem		
Amaca uygun	75	33,48
Seçimi		
Açıkça belirtilmemiş	68	30,36
Kolay ulaşılabilir	25	11,16
Seçkisiz	20	8,93
Tabakalı	6	2,68
Diğer	30	13,39
Toplam	224	100,0

Tablo 8 incelendiğinde en sık kullanılan örneklem seçme yöntemi amaca uygun örnekleme (%33,48) olarak belirlenmiştir. Tabakalı örneklemin (%2,68) ise en az tercih edilen örnekleme yöntemi olduğu görülmüştür. Tezlerin %30,36'sında örneklem seçiminin hangi yöntemle yapıldığının açıkça belirtilmemiş olması dikkati çekmektedir.

Tezlerde kullanılan örneklem seçme yöntemlerinin gerekçelendirme durumunun dağılımına Tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9. Tezlerde kullanılan örneklem seçme yöntemlerinin gerekçelendirme durumunun dağılımı

	F	%
Gerekçelendirme		
Evet	122	56,22
Durumu		
Hayır	95	43,78
Toplam	217	100,0

Tablo 9'a göre örneklem seçiminin gerekçesinin belirtilme oranı %56,22 olarak belirlenmiştir. Tezlerde kullanılan veri analiz tekniklerinin dağılımına Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 10. Tezlerde kullanılan veri analiz tekniklerinin dağılımı

			F	%
Nicel Veri Analiz Teknikleri (%72,15)	Betimsel	Frekans/yüzde	84	11,81
	İstatistik (%31,97)	Ortalama/standart sapma	54	7,60
		Diğer	26	3,65
	Kestirimsel İstatistik (%68,03)	T-test	88	12,38
		ANOVA/ANCOVA	56	7,88
		Parametrik olmayan testler	43	6,05
		Faktör analizi	40	5,63
		Korelasyon	33	4,64
		Regresyon	5	0,70
		MANOVA/MANCOVA	4	0,56
Yapısal eşitlik modeli		3	0,42	
Diğer		77	10,83	
Nitel Veri Analiz Teknikleri (%27,85)	İçerik analizi	103	14,49	
	Betimsel analiz	78	10,97	
	Diğer	17	2,39	
Toplam			711	100,0

Tablo 10'a göre tezlerde kullanılan betimsel nicel veri analiz tekniklerinden frekans/yüzde ve ortalama/standart sapmanın ön plana çıktığı görülmektedir. Kestirimsel nicel veri analiz tekniklerinden ise en fazla t-testi'nin (%12,38) ön plana çıktığı görülmektedir. Bunu, ANOVA/ANCOVA testi %7,88 oranla ikinci sırada takip etmektedir. Diğer taraftan incelenen tezlerde nitel veri analiz tekniklerinden olan içerik analizinin %14,49 oranla en sık kullanılan teknik olduğu görülmüştür.

Tezlerde kullanılan veri toplama/ölçme araçlarının araştırmacılar tarafından oluşturulmuş özgün araçlar olmaları, başka bir ölçme aracının uyarlaması ya da alanda var olan bir ölçüğün kullanılması durumu Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Tezlerde kullanılan veri toplama/ölçme aracının özgünlük durumuna göre dağılımı

	F	%
Ölçek/ölçme aracı geliştirme	104	51,49
Türkçede var olanı kullanma	53	26,24
Ölçek/ölçme aracı uyarlama	33	16,34
Diğer	12	5,94
Toplam	202	100,0

Tablo 11'e göre özgün veri toplama/ölçme aracı geliştirmenin, incelenen tezlerde %51,49 oranla sık olarak uygulandığı tespit edilmiştir. Türkçede var olan bir ölçüğün kullanıldığı tezlerin oranı %26,24; ölçek uyarlama oranı ise %16,34 olarak tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Doktora tezlerinde yöntemsel açıdan güncel eğilimlerin ortaya konulması amacını taşıyan bu çalışmada, 2015-2018 (dâhil) yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezinde erişimi izinli durumda bulunan ve sosyal alanların öğretimine yönelik doktora tezleri incelenmiştir. Söz konusu tezlerin üniversitelere göre dağılımlarına bakıldığında; en yüksek oranda doktora tezinin üretildiği üniversiteler sırasıyla Gazi, Atatürk ve Ankara Üniversitesidir. Bu üniversitelerden cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan Gazi Üniversitesinin, ortaokul kademesinde görev alacak öğretmenlerin yetiştirilmesinde en büyük görevi üstlendiği ve bu bakımdan da eğitim enstitüsü denilince de ilk başta Gazi Eğitim Enstitüsünün akla geldiği (Kavcar, 2002) görülmektedir. Atatürk Üniversitesinin ise kuruluş öyküsünde Atatürk'ün Doğu Anadolu'da büyük bir üniversite kurmanın gerekliliğini ifade etmesi üzerine bir Cumhuriyet projesi olarak kurulduğu bilinmektedir (Atatürk Üniversitesi, 2020). Yine Ankara Üniversitesinin kuruluşunun 1925'lere kadar geri götürülebileceği bilinmektedir. İlgili üniversitelerin 2018-2019 eğitim-öğretim yılında, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemindeki öğrenci (Ankara Üniversitesi 63659, Gazi Üniversitesi 43605, Atatürk Üniversitesi 394811) ve öğretim elemanı sayıları da (Ankara Üniversitesi 3714, Gazi Üniversitesi 3074, Atatürk Üniversitesi 2720) yapılan bilimsel çalışmaların nicelik açısından daha fazla olmasını açıklayan veriler arasında yer almaktadır (YÖK ATLAS, 2020). Ayrıca adı geçen üniversitelerden Ankara ve Gazi Üniversiteleri 2017 yılında YÖK'ün kararıyla araştırma üniversitesi olarak tanımlanmış ve 2018 yılında da performanslarını yükselttikleri için bu sınıflamanın içinde yer almaya devam etmiştir (www.yok.gov.tr). Bu anlamda araştırma üniversitelerinin araştırma çıktılarının diğer üniversitelerden farklı olması beklenebilir (Altbach, 2011).

Tezlerinin ana bilim/bilim dallarına göre dağılımlarına bakıldığında sırasıyla %40,09 ile en fazla oranda doktora tezinin Türkçe Eğitimi/Türkçe Öğretmenliği anabilim dalında ve %23,96 ile de İlköğretim anabilim dalında tamamlandığı tespit edilmiştir. Türkçe eğitimi alanında tamamlanan tezlerin fazla olmasının nedenleri arasında, Türkçe eğitimi ve öğretiminin disiplinlerarası bir bilim alanı olması (Bozkurt & Uzun, 2015) yer alır. Ayrıca göç ve küreselleşme gerçeğinden hareketle; Kuzey İrlanda, Finlandiya, İngiltere, Almanya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde çok dilli ve çok kültürlü eğitim bağlamında dil öğretimi çalışmalarının farklı yaklaşımlarla yeniden değerlendirildiği (Hammer, Viesca & Commins, 2020) ve söz konusu gelişmelerle ülkemizdeki akademik çalışmaların niceliksel yönden etkilenmesi söz konusu olabilir. Ayrıca ülkemizdeki uluslararası öğrencilerin sayısının 2015-2018 yılları arasında 18,902 (istatistik.yok.gov.tr) olması ve 104 üniversitede Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin bulunması ile Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi alanında bilimsel çalışmaların 2011-2015 yılları arasında yoğunlaştığı ve daha sonraki yıllarda arttığı (Büyükikiz, 2014; Göçer, Çaylı & Çavuş, 2016; Türkben, 2018) belirtilmektedir.

Tezlerin yıllara göre dağılımına bakıldığında; 2015 yılından itibaren, tamamlanmış tez sayısının kademeli olarak (2017 yılındaki nispeten küçük bir artışa rağmen) 2018 yılına değin azaldığı tespit

edilmiştir. Ancak bu tespit değerlendirilirken, çalışmada YÖK Ulusal Tez Merkezindeki “izinli” durumda olan doktora tezlerinin dikkate alınmış olması, “izinsiz” durumda olan tezlerin çalışmaya dâhil edilememesi faktörü de göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer taraftan tamamlanan tez sayısının 2018 yılında en düşük sayıda olması Yüksek Öğretim Kurulunun 2018 yılından itibaren tüm tezlerde açık erişime izin vermiş olması durumu ile çelişmektedir. Bu doğrultuda YÖK tarafından “Açık Erişim çalışmalarında 2019’un pilot, 2020’nin zorunlu politika uygulamalarına geçiş yılı olarak benimsenmesi (YÖK, 2018)” ise daha sonraki yıllarda izinli olan tez sayılarında artış olacağını düşündürmektedir. Bu durum gelecekte tezleri inceleyecek araştırmalar ve araştırmacılar için olumlu görülmektedir.

Sosyal alanların öğretimi ile ilgili doktora tezlerine yönelik yöntemsel bir incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, tezlerde en yüksek oranda karma yöntemin kullanıldığı, sonrasında ise nitel yöntemin tercih edildiği ortaya konulmuştur. Bu bulgu Baki ve Gökçek’in (2012) çalışmalarındaki sonuçlarla uyumludur. Baki ve Gökçek (2012) son yıllarda Türkiye’de, karma araştırma yöntemlerinin daha fazla kullanıldığını belirtmişlerdir. Söz konusu bulgular, sosyal alanların doğasını yansıtmakla birlikte karma yöntem çalışmalarının son dönemlerde artma eğiliminde olduğunu da kanıtlar niteliktedir.

Tezlerde tercih edilen yöntemlerin dağılımına ilişkin bulgularda deneysel nicel yöntemler arasında yarı deneysel desenin %18,78’lik oranla sık olarak tercih edildiği görülmüştür. Yarı deneysel desenler, özellikle eğitim alanı gibi pek çok değişkenin kontrol altına alınamayacağı durumlarda kullanılan bir desen olarak karşımıza çıkmaktadır (Cohen, Manion & Morrison, 2007). Davranış ve eğitim bilimlerinde çok önemli bir yere sahip olan ve deneysel araştırmaların alt kategorilerinden olan yarı deneysel araştırmalarda, gruplarda yer alan deneklerin bağımlı değişkenleri etkileme olasılığı olan diğer değişkenler açısından denkliğinin sağlanması için bir dizi inceleme yapılması söz konusudur (Tekin-İftar, 2018). Bu durum eğitim araştırmalarında çalışılan grupların farklı özellikler açısından birbirlerine denk ve araştırma amacına uygun bir biçimde seçilmelerini akla getirmektedir.

Sosyal alanların öğretimi ile ilgili doktora tezlerinde doküman inceleme ve görüşme araçlarının en sık kullanılan veri toplama araçları olduğu görülmekte, bu veri toplama araçlarını ise psikometrik ölçek, başarı/beceri testleri, anket ve gözlem takip etmektedir. Bu araçların ise %51,49’unun araştırmacılar tarafından geliştirildiği, %26,24’ünde ise Türkçede var olan ölçme araçlarının kullanıldığı, %16,34’ünde de ölçme aracının farklı dillerden uyarlandığı tespit edilmiştir. Lisansüstü eğitimde doktora programının önemi düşünüldüğünde ve incelenen tezlerde veri toplama/ölçme araçlarının yarısından fazlasının araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olması alanyazına katkı açısından dikkate değer bir bulgudur.

Belirtilen ölçme araçlarında nicel veriler frekans/yüzde, ortalama standart sapma, T- testi, ANOVA/ANCOVA, Parametrik olmayan testler, faktör analiziyle; nitel veriler ise büyük oranda içerik analiziyle çözümlenmiştir.

Tezlerde en çok tercih edilen örneklem düzeyini sırasıyla; ilköğretim (5-8. sınıf), öğretmenler, Türkçe öğrenen uluslararası öğrenciler, ilköğretim (1-4. sınıf), lisans (Eğitim Fakültesi) öğrencileri, basılı eserler, öğretim elemanları ve ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Lisansüstü öğrenciler, yöneticiler, okul öncesi öğrenciler ve lisans (diğer bölümler) öğrencileri ise en az karşımıza çıkan örneklem gruplarıdır. Tezlerin %43,78'inde örneklem seçimi için gerekçe açıkça belirtilmemişken, %56,22'si gerekçelendirilmiştir. Örneklem seçim türlerinde ise daha çok amaca uygun, kolay ulaşılabilir ve seçkisiz örneklemelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum araştırmacıların üniversite-okul işbirliğini vurgulayan çalışmalara yöneldiğini ve araştırma amacına uygun gruplarla çalışmalarını yürüttüklerini ön plana çıkarmaktadır.

Bu çalışma yazarlarının tam metnine ulaşmasına izin verdikleri doktora tezleri ve geliştirilen Yayın Sınıflama Formunda belirlenen ölçütlerle sınırlıdır. Lisansüstü tezleri yöntemsel bakımdan inceleyen araştırmaların; eğitim bilimleri alanında gerçekleşecek akademik çalışmalara ışık tutması açısından tekrarlanmasında yarar vardır. Bununla birlikte sosyal alanlarda üretilen doktora tezlerinin incelendiği bu çalışmada, tamamlanan doktora tezlerinin sayısında 2015 yılından 2018 yılına doğru kademeli bir düşüşün yaşanması, sosyal alanların öğretimi konularını kapsayan tezlerin çalışılmasına teşvik edilmesinin gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Araştırmalarda tercih edilen yöntemler alandaki problem olarak görülen durumların nasıl araştırıldığı konusunda önemli düzeyde bilgi sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Alican, N. (2007). *Ankara liselerinde sosyoloji dersi veren sosyoloji öğretmenlerinin sosyoloji dersleri ile ilgili yaklaşımları: Ankara liselerinde sosyoloji öğretiminde karşılaşılan çok boyutlu sorunlar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Altbach, P. G. (2011). *The past, present, and future of the research university*. Washington DC: The World Bank.
- Arbağ, S. S. (2019). *Matematik eğitimi lisansüstü tezlerindeki geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının çağdaş standartlara uygunluğunun incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Atatürk Üniversitesi. (2020). Atatürk Üniversitesi kuruluş öyküsü. Erişim adresi: <https://webarsiv.atauni.edu.tr/kurulus-oykusu>
- Baki, A. & Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (elektronik)*, 11(42), 1-21. <https://dergipark.org.tr/tr/adresinden/alınmıştır>.
- Balcı, A. (2013). Doktora programı: Türk üniversiteleri doktora programları için bazı öneriler. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 3(2), 1-20.
- Başman, M., Uluman, M. & Tunç, E. B. (2018). Eğitim bilimleri alanındaki lisansüstü tezlerde varsayım kullanımı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 736-751.
- Baysan, P. (2018). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi üzerine yayımlanan tezlerin araştırılması: Bir içerik analizi çalışması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(2), 581-602.

- Bıçak, İ. & Ereş, F. (2018). Öğretmenlerin vatandaşlık eğitimi ve vatandaşlık eğitimi sürecine yönelik görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(2), 257-279.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet dönemi eğitim bilimleri tarihi*. Ankara: Tekışık Yayıncılık.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Bozkurt, B.Ü.& Uzun, N.E. (2015). Türkçenin eğitimi-öğretimine ilişkin bir alanyazını değerlendirmesi: Uluslararası bilimsel toplantılarda eğilimler/yönelimler.*Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi(elektronik)*, 1(2), 1-15.[https://dergipark.org.tr/tr/adresinden alınmıştır](https://dergipark.org.tr/tr/adresinden_alinmiştir).
- Börekçi, M. (2015). Bir bilim alanı olarak Türkçe ve Türkçe eğitimi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 405-414.
- Büyükkız, K. K. (2014). Yabancılara türkçe öğretimi alanında hazırlanan lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 203-213.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö., E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Pegem.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. New York: Taylor and Francis.
- Cüçük, E. (2017). *Türkiye'de "eğitim tarihi" alanında yapılmış doktora tezlerinin incelenmesi*.Yayımlanmamış yüksek lisans tezi,Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Çadırcı, M.& Süslü, A. (1982). *Ankara Üniversitesi gelişim tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- Çiçek, A, M. (2019). *Türkiye'de ilk okuma yazma alanında hazırlanan lisansüstü tezlerin incelenmesi*.Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çil, B. (2019). *Geometri öğretiminde öğretim teknolojilerinin kullanımı: 2000-2018 yılları arası yazılan lisansüstü tezlerin bloom taksonomisine göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi,Bayburt Üniversitesi, Bayburt.
- Çoban, A. (2016). Türkçe eğitimi ve öğretiminin sorunları. *Littera Turca Journal Of Turkish Language And Literature*, 2(1), 121-138.
- Doğan, H. & Tok, T. N. (2018). Türkiye’de eğitim bilimleri alanında yayınlanan makalelerin incelenmesi: Eğitim ve bilim dergisi örneği. *Curr Res Educ*, 4(2), 94-109.
- Erdem, A. (2014). Atatürk’ün bilime verdiği önem: Bilimi ve bilimsel düşüncüyü hayatta rehber edinmesi.*Belgi Dergisi, Yaz 2014/II(8)*, 1033-1046.
- Ergül, E., Mutlu, M., Usta, B. & Çelebi, C. (2019). Türkiye’de yabancılara türkçe öğretimi alanında hazırlanmış lisansüstü tezler üzerine bir meta-analiz çalışması. *Temel Eğitim*, 1(3), 39-52.
- Fraenkel, J, R. & Wallen, N, E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. Boston: Mcgraw-Hill Publication.
- Genç, K. & Çelik, H. (2018). Türkiye’deki vatandaşlık eğitiminin branş öğretmenlerinin bakış açılarıyla değerlendirilmesi.*Sakarya University Journal Of Education*, 8(1), 126-138.
- Göçer, A., Çaylı, C. & Çavuş, S. (2016). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimiyle ilgili kaynakça denemelerine kesitsel bir katkı: 2013-2015 yılları.*Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Dergisi*, 1(1), 19-85.

- Göktaş, Y., Küçük, S., Aydemir, M., Telli, E., Arpacık, O., Yıldırım, G. ve diğerleri (2012). Educational technology research trends in turkey: a content analysis of the 2000-2009 decade. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(1), 191-199.
- Görler, D, G. (2017). *Eğitim bilimleri enstitülerindeki müzik yüksek lisans tezlerinde kullanılmış olan araştırma yöntemleri ve konu yönelimleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi,Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Güçlü, N. & Yılmaz, G. (2019). Türkiye ve bazı avrupa ülkelerinin doktora programlarının değerlendirilmesi. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 71-89.
- Gündoğdu Irmak, A. (2018). *1997-2017 yılları arasında kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılmış lisansüstü tezlerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi,Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Güven, İ. (2014). *Türk eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, İ. (2019). *Eğitim tarihi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, S. & Kılıç, Z. (2017). Hayat bilgisi dersinde kullanılan öğretim yöntemlerinin etkililiği konusunda yapılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 200-223.
- Hammer, S., Viesca, K, M. & Commins, N, L. (2020). *Teaching content and language in the multilingual classroom international research on policy, perspectives, preparation and practice*.New York: Routledge.
- Hendrickson, R. M. (2013). The core knowledge of higher education. In S. Freeman, L. S. Hagedorn, L. F. Goodchild, & D. A. Wright (Eds.), *Advancing higher education as a field of study: In quest of doctoral degree guidelines* (Vol. 2, pp. 229–240). Sterling, VA: Stylus Publishing.
- Ateş, H.K., & Kadioğlu, S. (2017). Türkiye'de 2005-2015 yılları arasında ilk okuma yazma alanında yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Sciences*. Yıl: 5, Sayı: 39, 301-318.
- Karaca, O. (2018). *Türkiye'de eğitim yönetimi alanında yazılan lisansüstü tezlerin metodolojik incelemesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi,Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Karadağ, N. (2018). Yükseköğretim konusunda yapılmış çalışmaların lisansüstü tezlere dayalı analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Yıl: 10, Sayı: 29, 512-535.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.*Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi(elektronik)*, 1(1), 1-19.<https://dergipark.org.tr/tr/adresinden> alınmıştır.
- Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet döneminde dal öğretmeni yetiştirme, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi(elektronik)*, 35(1-2), 1-14.<https://dergipark.org.tr/tr/adresinden> alınmıştır.
- Keçeli, A. & Sarıusta, F. (2014). Sorun temelli-çözüm odaklı coğrafya! Yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2014/2, Sayı: 20, 85-100.
- Kızıltepe, Z. (2015). İçerik Analizi Nedir? Nasıl Oluşturmuştur? F. N. Seggie & Y. Bayyurt (Ed.), *nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (ss. 253-266). Ankara: Anı.
- Kibar, S. (2019). Felsefe lisans eğitiminin öğrencilerin özel ve profesyonel yaşamına katkısı: Kastamonu Üniversitesi felsefe bölümü örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1811-1826.

- Koçoğlu, E. & Egüz, ř. (2019). Türkiye’de, sosyal bilgiler eğitimine ilişkin alan eğitimcilerinin sorunsal tespitleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 26-37.
- Köseoğlu, S. (2018). *Türkiye’de 2010-2017 yılları arasında fen bilgisi öğretmenliği bilim dalında yapılmış olan lisansüstü tezlerin analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Marshall, C. & Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research*. New York: Sage.
- Orakcıoğlu, E. (2019). *Türkiye’de uzaktan eğitim temalı 2013-2018 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Öner, G. & Öner, D. (2017). Sosyal bilgiler eğitiminde coğrafya konuları üzerine yapılmış lisansüstü tezlere yönelik bir analiz ve bibliyografya çalışması. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 34(2), 13-34.
- Öner, Ö. (2019). *Türkiye’de eğitim denetimi alanındaki lisansüstü eğitim tezlerinin incelenmesi (1990-2017)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Özay Köse, E. & Konu, M. (2019). Türkiye’de biyoloji eğitimi üzerine yapılan lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2019(12), 77-90.
- Pıçakçı, S. (2019). 2013-2018 yılları arasında öğretmenlik mesleğine yönelik tutum temalı lisansüstü tezlerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Sadık Yılmaz, H. & Avcı, H. (2018). Türkiye’de tarih öğretiminde karşılaşılan problemler üzerine bir araştırma. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 320-344.
- Sağlam, M. (2007). *Türk eğitim tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sarıkaş, G. (2019). *Özel eğitim alanında yayımlanan lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçları ve psikometrik nitelikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.
- Sarıkaya, B. (2019). Kırsal kesimde görev yapan Türkçe öğretmenlerinin Türkçe öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri (Muş ili örneği). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2019 İlkbahar, Sayı: 43, 151-171.
- Sayım, A. Ç. (2019). *Okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Sölpük, N. (2016). *Araştırma yaklaşımlarının kavramsallaştırılması ve doktora tez süreci: Doktora öğrencileri ve danışmanları bağlamında bir karşılaştırma çalışması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Tahtalı, T. (2019). *2010-2017 yılları arasında fen bilimleri eğitimi alanında yayınlanmış yüksek lisans tezlerinin konu ve yöntem bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Ağrı.
- Taşkıran, A. (2017). Dijital çağda yükseköğretim. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 96-109.
- Tay, B. & Öcal A. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tekin-İftar, E. (2018). *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek-denekli araştırmalar*. Ankara: Anı.

- Tereci, A. & Bindak, R. (2019). 2010-2017 yılları arasında Türkiye'de matematik eğitimi alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 40-55.
- Türkben, T. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2464-2479.
- Ünsal, S. (2016). Orta öğretim felsefe dersine yönelik öğretmen görüşleri: kazanımlar, sorunlar ve çözüm önerileri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 3171-3192.
- Yazıcı, Ö. (2018). Coğrafya konularını öğrenmede karşılaşılan engeller ve aşma yolları. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 2(1), 34-53.
- Yener, Ş. (2015). Sosyal bilgiler öğretiminde karşılaşılan öğretmen ve öğrenci kaynaklı sorunlar: muş il örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 105-120.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

A Methodological Review of Doctoral Theses on Teaching Social Areas

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Areas of social science are considered an important component of primary and secondary education, and it is seen that scientific studies carried out in this field lead to transformation in fields such as reading, writing, written expression, spelling, grammar, life science, history, philosophy, geography, civics and social studies, and many steps have been taken in this way (Binbaşıoğlu, 1999). The Council of Higher Education (CHE) also re-created the department template in 2017, combined the departments of Turkish, Social Studies, History, Geography, Turkish Language and Literature and Philosophy Group Education, and created the “department of Turkish and Social Sciences Education”, and consequently has clearly drawn the boundaries of social areas, so that the scientific studies has advanced accordingly.

One of the scientific studies carried out at the universities is the theses which were prepared during the postgraduate education programs and were among the important sources referred in the literature (Öner, 2019). For this reason, it is considered important to examine and evaluate the postgraduate theses related to an area at certain intervals in order to reveal the basic trends in the related area (Cücük, 2017). In this way, it is aimed to identify the gaps in the literature and to thereby reveal methodologically up-to-date trends in the doctoral theses on teaching social areas.

Method

In this research, the doctoral theses related to the areas which are defined as social areas (Turkish, Social Sciences, History, Geography, Civics, Literature, Psychology, Logic, Sociology and Philosophy) in the Institutes of Educational Sciences of the Universities in Turkey were reviewed using a descriptive analysis, a qualitative method. In the study, the sample group was determined by the criterion sampling method. After a review was performed in the Thesis Documentation Centre of the Council of Higher Education (YÖKTEZ) using the keywords Turkish, Social Sciences, History, Geography, Civics, Literature, Psychology, Logic, Sociology and Philosophy, 217 theses that meet the criteria such as the Turkish publication language, no restriction in reaching the full text of the thesis, thesis being completed between 2015 and 2018, and no field education dimension, were examined. The steps of validity and reliability of the study are shown in Figure 1, and moreover, 10% of the theses were examined by a second researcher in order to determine whether the researchers agree or not during the reviewing process, so it has been seen that the agreement between the researchers was calculated as 85% and it was acceptable. The Publication Classification Form developed by Göktaş et al. (2012) was taken as a basis in the study of theses.

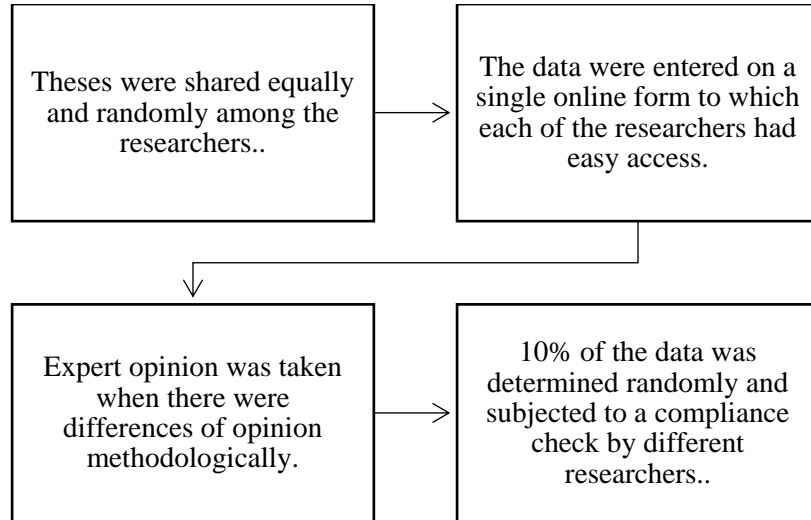

Figure 1.Reliability and validity studies

Results and Discussion

In the first part of the study, the universities, departments and years of the theses were examined, whereas in the second part, the method type, data collection tools, sample levels and selection methods of the theses, as well as the sample rationale, analysis techniques and measurement tool development status were examined.

In the distribution of theses by the universities, Gazi, Atatürk and Ankara University are the top three universities. It is remarkable that all three universities were established in the first years of the republic (Kavcar, 2002; Atatürk University, 2020). In addition, the number of the students (Ankara University 63659, Gazi University 43605, Atatürk University 394811) and academic staff (Ankara University 3714, Gazi University 3074, Atatürk University 2720) in the Higher Education Information Management System during the 2018-2019 academic years is among the data explaining that the quantity of scientific studies is higher (YÖK ATLAS, 2020).

Considering the distribution of theses by the departments, it is determined that the highest number of doctoral theses were published in the Department of Turkish Education/Turkish Teaching at a ratio of 40.09% and in the department of Primary Education at a ratio of 23.96%. Among the reasons for the high number of theses completed in the field of Turkish education is the fact that the Turkish education and teaching is an interdisciplinary science field (Bozkurt & Uzun, 2015).

Considering the distribution of theses by the years, it has been determined that the number of the completed theses decreased gradually since 2015 and that number was minimum in 2018 although a relatively small increase was seen in 2017. It has been revealed that in the theses, the mixed method is mostly used and then the qualitative method is preferred. This finding is in line with the results of Baki and Gökçek's (2012) studies. Baki and Gökçek (2012) have stated that recently, the mostly used methods are the mixed methods in Turkey.

Considering the findings related to the distribution of the preferred methods in the theses, it was observed that the quasi-experimental pattern was preferred among the quantitative experimental methods at a ratio of 18.78%. Quasi-experimental patterns appear as a pattern used especially in situations where many variables cannot be controlled, such as the field of education (Cohen, Manion & Morrison, 2007). This suggests that the groups studied in educational researches should be selected such that they are equivalent to each other in terms of different characteristics and suitable for the purpose of the research. However, it was determined that the screening method was used at a ratio of 11,79% among the relative quantitative methods used in theses.

Among the qualitative methods used in the theses, it was determined that a case study of 15.72%, an action research of 10.48% and a phenomenology of 4.80% were used, respectively. However, the less preferred designs in the theses were theorizing, historical analysis and grounded theory.

In doctoral theses related to teaching of the social areas, it is seen that the tools such as document review and interview are frequently used as data collection tools, and these data collection tools are followed by observation, achievement/skill tests and psychometric scale. It was determined that 51.49% of these tools were developed by the researchers, that the measurement tools present for Turkish were used in 26.24% of them, and the measurement tool was adapted from different languages in 16.34% of them.

In the measurement tools specified, the quantitative data were analyzed using frequency/percentage, mean standard deviation, T-test, ANOVA/ANCOVA, non-parametric tests, and factor analysis, while the qualitative data were mostly analyzed by a content analysis.

The most preferred sample level in theses consists of primary education (5th-8th grade), teachers, learners of Turkish as a foreign language/groups where Turkish children and Turkish nobility abroad learn Turkish, primary education (1st-4th grade), undergraduate (Faculty of Education) students, printed works, instructors and secondary school students, respectively. Postgraduate students, administrators, pre-school students and undergraduate (other departments) students are the least common sample groups. While the reason for sample selection was not clearly stated in 43.78% of the theses, a reason was provided for 56.22%. In sample selection types, it is seen that the samples which are for general purpose, easy-to-reach and random. This study is limited to the doctoral theses that the authors allow to reach their full texts and the criteria determined in the scale form developed. It is useful to repeat the researches that examine the postgraduate theses methodologically in terms of shedding light on the academic studies in the field of educational sciences. However, in this study in which the doctoral theses prepared in the social areas are examined, a gradual decrease in the number of the completed doctoral theses from 2015 to 2018 reveals the necessity of encouraging the theses involving the teaching of social areas. The methods preferred in the researches will provide significant information on how the situations considered as problems in this area are investigated.